

Lý thuyết thông tin

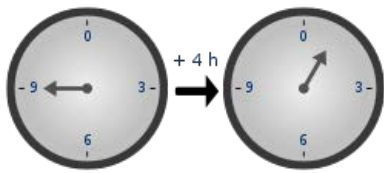
Phần 3: Cơ sở lý thuyết mã hóa

Bài 8 (Bài đọc bổ trợ)

Các cấu trúc đại số

Nguyễn Quốc Dinh

Modular arithmetic

- **modular arithmetic** is a system of arithmetic for integers
- For a positive integer n , two integers a and b are said to be **congruent modulo n** , and written as

$$a \equiv b \pmod{n},$$

if their difference $a - b$ is an integer multiple of n (or $a - b = kn$).

- Let a and $n > 0$ be integers. The set of all integers which have the same remainder as a when divided by n is called the **congruence class** of a modulo n , and is denoted by $[a]_n$, where

$$[a]_n = \{ x \in \mathbf{Z} \mid x \equiv a \pmod{n} \}. \quad \rightarrow x = a + k.n; \quad 0 \leq a \leq n-1$$

- The set of **congruence classes** modulo n is $\mathbf{Z}_n = \{[0], [1], \dots, [n-1]\}$

- Let n be a positive integer, and let a, b be any integers. Then the addition and multiplication of congruence classes given below are well-defined :

$$[a]_n + [b]_n = [a+b]_n \quad ; \quad [a]_n [b]_n = [ab]_n.$$

Modular arithmetic (cont)

Example: The modulo-5 addition and multiplication given by Tables:

Table 1 . Modulo-5 addition

$\oplus$	0	1	2	3	4
0	0	1	2	3	4
1	1	2	3	4	0
2	2	3	4	0	1
3	3	4	0	1	2
4	4	0	1	2	3

Table 2 . Modulo-5 multiplication

$\otimes$	0	1	2	3	4
0	0	0	0	0	0
1	0	1	2	3	4
2	0	2	4	1	3
3	0	3	1	4	2
4	0	4	3	2	1

•Chú ý: Bảng cộng và nhân modulo 5 cũng có thể áp dụng cho phép trừ và phép chia:

$$2 - 4 = 2 + (-4) = 2 + 1 = 3.$$

(-4) là phần tử đối của 4 trong phép cộng mod 5

$$3 \div 2 = 3 \cdot (2^{-1}) = 3 \cdot 3 = 4.$$

(2^{-1}) là phần tử ngược của 2 trong phép nhân mod 5

Nhóm

Nhóm (Groups): $\langle G, * \rangle$

Nhóm G là một tập hợp các phần tử với một phép tính trong 2 ngôi thỏa mãn đồng thời các tính chất sau:

- $a, b \in G \Rightarrow a * b = c \in G$ (tính đóng kín)
- $(a * b) * c = a * (b * c)$ (luật kết hợp)
- Tồn tại phần tử đơn vị e : $a * e = e * a = a$
- Tồn tại phần tử ngược a^{-1} : $a * a^{-1} = a^{-1} * a = e$

Chú ý:

Nhóm cộng: phần tử trung hòa kí hiệu 0 , phần tử ngược của a ký hiệu $-a$

Nhóm nhân: phần tử trung hòa kí hiệu 1 , phần tử ngược của a ký hiệu a^{-1}

$$\Rightarrow \text{Nhóm cộng: } a + (-a) = e = 0$$

$$\Rightarrow \text{Nhóm nhân: } a \cdot (a^{-1}) = e = 1$$

Nhóm giao hoán

Nếu $a * b = b * a$ thì nhóm được gọi là nhóm giao hoán.

Nhóm(cont)

Ví dụ 1:

- Tập các số nguyên $\mathbb{Z}$ với phép toán cộng (+) tạo nên một nhóm giao hoán với phần tử đơn vị là 0.
- Nhóm $\langle \mathbb{R}, + \rangle$ có phần tử trung hòa là 0.
- Nhóm $\langle \mathbb{R} \setminus \{0\}, \cdot \rangle$ có phần tử trung hòa là 1.
- $\mathbb{Z}_n$ là nhóm cộng theo modulo n , nhưng không phải nhóm nhân

Khái niệm $\mathbb{Z}_n^*$

$$\mathbb{Z}_n^* = \{a \in \mathbb{Z}_n \mid (a, n) = 1\}$$

$(a, b), \gcd(a, b)$: USCLN

- Chú ý: Nếu n là số nguyên tố thì: $1 \leq a \leq n-1$

$$\text{exam: } \mathbb{Z}_{11}^* = \{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10\}$$

Cấp của nhóm $|G|$ (hoặc $\deg G$)

- Còn gọi là lực lượng của nhóm, là số các phần tử trong nhóm.
- Nếu $|G|$ là hữu hạn thì ta có nhóm hữu hạn cấp $|G|$.

Thí dụ: Xét nhóm nhân của $\mathbb{Z}_{11}$: $\mathbb{Z}_{11}^* = \{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10\}$

Đây là nhóm cấp 10 vì $|\mathbb{Z}_{11}^*| = 10$.

Nhóm con

- Nếu $H \in G$ và $\langle H, * \rangle$ tạo nên một nhóm thì H là nhóm con của G .
- Cấp của H là ước của cấp của G .

Nhóm(cont)

Nhóm xyclic

Xét nhóm hữu hạn $\langle G, \bullet \rangle$. Nếu tồn tại phần tử $\alpha \in G$ sao cho với mỗi $b \in G$ đều có thể biểu diễn được dưới dạng $b = \alpha^i$ (i : nguyên)

Như vậy G có thể mô tả như sau:

$$G = \{ \alpha^i, \forall i \}$$

thì G được gọi là nhóm xyclic sinh bởi α . α được gọi là **phần tử sinh** (hay phần tử nguyên thủy) của nhóm.

Ví dụ:

Xét nhóm nhân của $\mathbb{Z}_{11}^*$: $\mathbb{Z}_{11}^* = \{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10\}$

Đây là nhóm Cyclic với $\alpha = 2$.

Ta có: $2^0 = 1$ $2^5 = 10$

$2^1 = 2$ $2^6 = 9$

$2^2 = 4$ $2^7 = 7$

$2^3 = 8$ $2^8 = 3$

$2^4 = 5$ $2^9 = 6$

Ta có thể viết $\mathbb{Z}_{11}^* = \{2^i \bmod 11\}$.

Vành

Vành (Rounds): $\langle R, +, \bullet \rangle$

Vành R là một tập hợp các phần tử với hai phép toán trong hai ngôi (Phép cộng, phép nhân) thỏa mãn các tính chất sau:

- $\langle R, + \rangle$ là một nhóm cộng giao hoán $\Rightarrow$ phải có 0 , mọi phần tử a có phần tử ngược $-a$
- $\langle R^*, \bullet \rangle$ không yêu cầu tạo thành nhóm nhân $\Rightarrow$ Điều này có nghĩa là không nhất thiết phải có phần tử 1 , và không nhất thiết mọi phần tử a đều có phần tử ngược a^{-1} .

Trong đó: $R^* = R \setminus \{0\}$

- Tính chất phân phối: $(a + b) c = a c + b c$

Vành R được gọi là vành giao hoán nếu ta có $a b = b a$

Vành(cont)

Thí dụ vành:

- Tập $\mathbb{Z}$ với phép cộng và nhân thông thường là một vành giao hoán
- Tập $\mathbb{Z}_n$ với phép cộng và nhân modulo n là một vành giao hoán

cuu duong than cong . com

Ideal:

Ideal I là một tập con trong vành R có các tính chất sau:

- $a, b \in I$: $a + b \in I$, $\langle I, + \rangle$ là một nhóm con đối với nhóm cộng của R .
- $c \in R$: $c \cdot a \in I$

cuu duong than cong . com

Trường

Trường (Fields) $\langle F, +, \cdot \rangle$

Trường F là một tập hợp các phần tử với hai phép toán trong hai ngôi thỏa mãn:

- $\langle F, + \rangle$ là một nhóm cộng giao hoán $\Rightarrow$ có phần tử 0
- $\langle F^*, \cdot \rangle$ là một nhóm đối với phép nhân $\Rightarrow$ có phần tử 1.

Trong đó: $F^* = F \setminus \{0\}$

Thí dụ:

- Tập $\mathbb{R}$ với phép cộng và nhân thông thường là một trường
- Tập $\mathbb{C}$ với phép cộng và nhân số phức là một trường
- Tập $\mathbb{Z}_n$ với phép cộng và nhân modulo n chỉ là một trường nếu n là số nguyên tố
- Tập $\mathbb{Z}$ với phép cộng và nhân thông thường là một vành giao hoán, nhưng không phải là một trường.

Nhận xét: Trường chặt chẽ hơn vành.

Trường(cont)

finite fields:

- A finite field with q elements is called $GF(q)$. “Galois field” Evariste Galois (1811–1832).
 q is called order of finite field, and must be a power of a prime p .
- If p is a prime number, the set of integers, $\{0, 1, \dots, p - 1\}$, forms a prime field $GF(p)$ with p elements under modulo- p addition and multiplication, where 0 and 1 are the zero and unit elements of the field, respectively.

Example:

Consider the special case for which $p = 2$. For this case, forms a field of two elements $\{0, 1\}$, called a *binary field*, denoted by $GF(2)$ under modulo-2 addition and multiplication as given by tables:

$$F = GF(2) = \{0, 1 \mid +, *\}$$

+	0	1
0	0	1
1	1	0

*	0	1
0	0	0
1	0	1

- Chú ý: Trường $GF(2)$, trong cả phép cộng và nhân, phần tử ngược của 1 là chính nó.

Không gian vector (vector spaces)

Không gian vector trên trường F

Giả sử F là một trường với các phần tử coi là các vô hướng. Một không gian vector V trên trường F là một tập hợp V mà trên đó phép tính cộng vector và phép tính nhân vector với số vô hướng được định nghĩa sao cho các tính chất cơ bản sau đây được thỏa mãn:

- i. V là một nhóm giao hoán với phép (+)
- ii. Với a thuộc F , v thuộc V , thì $a.v$ thuộc V .
- iii. $a.(u+v) = a.u+a.v$; $(a+b)v = a.v+b.v$
- iv. $(a.b).v = a.(b.v)$
- v. Với 1 là phần tử đơn vị của F : $1.v = v$

u, v thuộc V gọi là các vec tơ. Vec tơ 0 là phần tử đơn vị của V

a, b thuộc F gọi là các vô hướng

$u + v$: vector addition

$a.v$: Scalar multiplication

Không gian vectơ (cont)

Nói cách khác, Không gian vectơ trên trường F có các tính chất sau

- Nếu $\mathbf{u}, \mathbf{v} \in V$, thì $\mathbf{u} + \mathbf{v} \in V$.
- Nếu $a \in F, \mathbf{v} \in V$, thì $a \mathbf{v} \in V$.
- Với mọi $\mathbf{u}, \mathbf{v}, \mathbf{w} \in V$, ta có $\mathbf{u} + (\mathbf{v} + \mathbf{w}) = (\mathbf{u} + \mathbf{v}) + \mathbf{w}$.
- Với mọi $\mathbf{v}, \mathbf{w} \in V$, ta có $\mathbf{v} + \mathbf{w} = \mathbf{w} + \mathbf{v}$.
- Có một phần tử $\mathbf{0} \in V$, gọi là vectơ không, sao cho $\mathbf{v} + \mathbf{0} = \mathbf{v}$ với mọi $\mathbf{v} \in V$.
- Với mọi $\mathbf{v} \in V$, có một phần tử $\mathbf{w} \in V$, gọi là phần ngược của $\mathbf{v}$, sao cho $\mathbf{v} + \mathbf{w} = \mathbf{0}$.
- Với mọi $a \in F$ và $\mathbf{v}, \mathbf{w} \in V$, ta có $a(\mathbf{v} + \mathbf{w}) = a \mathbf{v} + a \mathbf{w}$.
- Với mọi $a, b \in F$ và $\mathbf{v} \in V$, ta có $(a + b) \mathbf{v} = a \mathbf{v} + b \mathbf{v}$.
- Với mọi $a, b \in F$ và $\mathbf{v} \in V$, ta có $a(b \mathbf{v}) = (ab) \mathbf{v}$.
- Với mọi $\mathbf{v} \in V$, ta có $1 \mathbf{v} = \mathbf{v}$, 1 là phần tử đơn vị của phép nhân trong F .

Không gian vectơ (cont)

Không gian tuyến tính V_n trên $GF(2)$

Xét tập V_n gồm các phần tử có khuôn dạng là một bộ tọa độ n thành phần (n -tuple):

$$v = (v_0, v_1, \dots, v_{n-1}) \quad \text{with } v_i \in F$$

- Người ta định nghĩa phép cộng các phần tử của V_n :

$$u = (u_0, \dots, u_{n-1}) \quad v = (v_0, \dots, v_{n-1})$$

$$u + v = (u_0 + v_0, u_1 + v_1, \dots, u_{n-1} + v_{n-1}) \quad \text{with } u_i + v_i \in F \text{ in mod - 2 addition}$$

- Người ta định nghĩa phép nhân n -tuple với vô hướng $a \in F$:

$$a.v = (av_0, av_1, \dots, av_{n-1}) \quad \text{with } av_i \text{ in mod - 2 multiplication}$$

Nhận xét: Bằng việc chứng minh các tính chất cho thấy V_n là một không gian vectơ dưới phép cộng và phép nhân với vô hướng như định nghĩa trên. Các n -tuples được gọi là các vectơ n chiều trong không gian V_n .

Không gian vectơ (cont)

- **Exam:**

- Let $n = 5$. The vector space V_5 of all the 5-tuples over $GF(2)$ consists of the following 2^5 binary 5-tuples:

$(00000), (00001), \dots, (11111)$.

- The vector sum of (01010) and (10110) is

$$(01110) + (10110) = (0 + 1, 1 + 0, 1 + 1, 1 + 1, 0 + 0) = (11000) \in V_5.$$

- Using the rule of scalar multiplication, we obtain

$$0.(01110) = (0.0, 0.1, 0.1, 0.1, 0.0) = (00000) \in V_5.$$

$$1.(01110) = (1.0, 1.1, 1.1, 1.1, 1.0) = (01110) \in V_5.$$

Không gian vectơ (cont)

- **Linear combination** của các vectơ $\mathbf{v}_0, \dots, \mathbf{v}_{k-1} \in V_n$ là : $a_0 \mathbf{v}_0 + \dots + a_{k-1} \mathbf{v}_{k-1}$ với các hệ số $a_0, \dots, a_{k-1} \in F$.
- Các vectơ $\mathbf{v}_0, \dots, \mathbf{v}_{k-1} \in V_n$ trên trường F được gọi là độc lập tuyến tính nếu tổ hợp: $a_0 \mathbf{v}_0 + \dots + a_{k-1} \mathbf{v}_{k-1}$ chỉ bằng 0 khi và chỉ khi
$$a_0 = a_1 = \dots = a_{k-1} = 0$$

Hệ quả:

For $0 \leq k \leq n$, a set of k linearly independent vectors in V_n spans a *k-dimensional subspace* of V_n (Nghĩa là, Với $k \leq n$, và hệ G gồm k vectơ độc lập tuyến tính $\mathbf{g}_0, \dots, \mathbf{g}_{k-1} \in V_n$. Thì tập C gồm tất cả các tổ hợp tuyến tính của G là một **k-dimensional subspace** of V_n).

- Hệ G là một cơ sở (basic) của C ; **G spans C** ; G không chứa vector 0.
- Vì các vectơ của C có dạng $c = a_0 \mathbf{g}_0 + \dots + a_{k-1} \mathbf{g}_{k-1}$, a_i thuộc $GF(2)$, do đó tương ứng sẽ có 2^k vectơ phân biệt trong C .
- Một Không gian có tối thiểu một cơ sở, chúng đều có số vectơ bằng nhau.

Không gian vectơ (cont)

- **Return exam:**

- Let $n = 5$. The vector space V_5 of all the 5-tuples over $GF(2)$ consists of the following 32 binary 5-tuples: (00000), (00001), ... , (11111).
- The five vectors (10000), (01000), (00100), (00010), and (00001) are linearly independent (dạng chính tắc) and they form a basis of V_5 . This basic spans the V_5 over $GF(2)$.
- The basic of 3 linearly independent vectors {(10001), (00111), (11100)} spans a three-dimensional subspace with the following eight vectors:

(00000), (01010), (11100), (10001), (10110), (01101), (11011), (00111).

Ta có thể tìm thấy một cơ sở khác của không gian con này gồm ba vector độc lập tuyến tính {(11100), (01010), (10001)}.

Không gian vector (cont)

G-matrix over GF(2)

- Mỗi cơ sở G của không gian con k chiều $C \in V_n$ có thể ánh xạ thành ma trận sinh, trong đó mỗi hàng là một n -tuple over GF(2). G có hai cách biểu diễn: **k hàng** hoặc **mảng $k \times n$** :

$$G = \begin{pmatrix} g_0 \\ g_1 \\ \dots \\ g_{k-1} \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} g_{0,0} & g_{0,1} & \dots & g_{0,n-1} \\ g_{1,0} & g_{1,1} & \dots & g_{1,n-1} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ g_{k-1,0} & g_{k-1,1} & \dots & g_{k-1,n-1} \end{pmatrix}$$

- Không gian con k chiều C (gồm 2^k vector sinh bởi G) gọi là *row space* của G .
- Bằng sự thực hiện các phép toán hàng sơ cấp (đổi chỗ hai hàng bất kỳ, cộng một hàng vào một hàng khác) ta sẽ được một ma trận G' . Cả G và G' cùng sinh ra cùng một không gian hàng C .
- Xét một bộ các vô hướng $a = (a_0 a_1 \dots a_{k-1})$. Phép nhân ma trận $a.G$ sẽ cho 1 vector n chiều $v \in C$:

$$v = (v_0 v_1 \dots v_{n-1}) = a.G = (a_0 a_1 \dots a_{k-1}) \begin{pmatrix} g_0 \\ g_1 \\ \dots \\ g_{k-1} \end{pmatrix} = a_0 g_0 + a_1 g_1 + \dots + a_{k-1} g_{k-1}$$

Không gian vector (cont)

- Inner Products

- Let $\mathbf{u} = (u_0, u_1, \dots, u_{n-1})$ and $\mathbf{v} = (v_0, v_1, \dots, v_{n-1})$ be two n -tuples over $\text{GF}(2)$. We define the *inner product* of $\mathbf{u}$ and $\mathbf{v}$ as the following sum:

$$\mathbf{u} \cdot \mathbf{v} = u_0 v_0 + u_1 v_1 + \dots + u_{n-1} v_{n-1}$$

where the multiplications and additions in the sum are carried out with multiplication and addition of $\text{GF}(2)$. So the inner product of two n -tuples over $\text{GF}(2)$ is an element of $\text{GF}(2)$, i.e., a scalar.

- If $\mathbf{u} \cdot \mathbf{v} = 0$, we say that $\mathbf{u}$ and $\mathbf{v}$ are *orthogonal* (*trực giao*) to each other.
- **Example:** Consider the two 5-tuples, (10111) and (11010). The inner product of these two binary 5-tuples is

$$(10111) \cdot (11010) = 1.1 + 0.1 + 1.0 + 1.1 + 1.0 = 1 + 0 + 0 + 1 + 0 = 0.$$

Since their inner product is 0, they are orthogonal to each other.

Không gian vector (cont)

Dual Spaces

- For $0 \leq k < n$, let C be a k -dimensional subspace of the vector space V_n .
Let C_d be the set of n -tuples in V_n such that, for any $\mathbf{u} \in C$ and $\mathbf{v} \in C_d$,
inner product: $\mathbf{u} \cdot \mathbf{v} = 0$
  - C_d contains at least the vector 0 and hence is non-empty
  - C_d is a subspace of the vector space V_n .
  - C_d is called the *dual* (or *null*) space of C and vice versa.
- Theorem:** For $0 \leq k \leq n$, let C be a k -dimensional subspace of the vector space V_n . The dimension of its dual space C_d is $n - k$. i.e., $\dim(C_d) = n - k$.
- Note:** Nếu C có ma trận sinh G , và C_d có ma trận sinh H

$$G = \begin{pmatrix} g_0 \\ g_1 \\ \dots \\ g_{k-1} \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} g_{0,0} & g_{0,1} & \dots & g_{0,n-1} \\ g_{1,0} & g_{1,1} & \dots & g_{1,n-1} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ g_{k-1,0} & g_{k-1,1} & \dots & g_{k-1,n-1} \end{pmatrix} \quad H = \begin{pmatrix} h_0 \\ h_1 \\ \dots \\ h_{n-k-1} \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} h_{0,0} & h_{0,1} & \dots & h_{0,n-1} \\ h_{1,0} & h_{1,1} & \dots & h_{1,n-1} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ h_{n-k-1,0} & h_{n-k-1,1} & \dots & h_{n-k-1,n-1} \end{pmatrix}$$

thì bất kỳ hàng g_i nào và bất kỳ hàng h_j nào cũng trực giao với nhau, tức là tích vô hướng $g_i \cdot h_j = 0$.